

Mottagare

Miljö- och byggnämnden

Information om gränsvärden för luftkvalitet i detaljplaner

Förslag till beslut

Miljö- och byggnämnden tar emot informationen.

Sammanfattning

Luftföroreningar är den enskilt största miljörisken för människors hälsa och en av de främsta orsakerna till dödsfall och sjukdomar. Miljökvalitetsnormer för luft finns för att skydda människors hälsa och miljö.

Enligt gällande miljökvalitetsnorm för partiklar (PM10) i utomhusluft är inte tillåtet att årsmedelvärdet överstiger 40 mikrogram per kubikmeter luft eller att dygnsmedelvärdet överstiger 50 mikrogram per kubikmeter luft under mer än 35 dygn per kalenderår.

EU har antagit ett nytt luftkvalitetsdirektiv (EU) 2024/2881, med nya normer för luftkvalitet som ska uppfyllas senast 2030. Direktivet är en revidering och sammanslagning av två befintliga direktiv om luftkvalitet i Europa, från 2004 och 2008. Vid revideringen har man bland annat skärpt flera av de föroreningsnivåer som tillåts i utomhusluft såsom småpartiklar och kvävedioxid. De nya kraven ska vara genomförda i svensk lagstiftning senast den 11 december 2026. Enligt de nya gränsvärdena för PM10 får det genomsnittliga värdet under ett år inte överstiga 20 mikrogram per kubikmeter luft. Medelvärdet under ett dygn får överskrida 45 mikrogram per kubikmeter högst 18 gånger per år.

Samhällsbyggnadsförvaltningen i Region Gotland vill använda de nya föroreningsnivåerna i nya detaljplaner och planprogram redan innan de träder i kraft i Sverige. Detta för att tidigare ge rätt förutsättningar i planprocessen, underlätta hanteringen i ärendet, samt minimera risk för försening och onödig ekonomisk belastning som det kan innebära för sökande.

Bedömning

Luftföroreningar påverkar som känt både hälsa och miljön. De orsakar bland annat hjärt- och kärlsjukdomar, luftvägssjukdomar och förkortar livslängden. De orsakar även växtskador, korrosion, nedsmutsning, övergödning, förorening och klimatförändringar.

EU:s luftkvalitetsdirektiv fastställer krav på hur vi ska arbeta för att förbättra luftkvaliteten inom EU. Direktiven finns införlivat i medlemsländernas respektive lagstiftning. Gräns- och målvärdena i direktiven har genomförts som miljökvalitetsnormer i Sverige.

Bestämmelserna har nyligen setts över inom EU och ett reviderat luftkvalitetsdirektiv antogs under oktober 2024. Det nya direktivet förenklar EU:s regler om luftkvalitet genom att slå samman dagens två EU-direktiv till ett. Målet med direktivet är också att anpassa EU:s luftkvalitetsnormer till världshälsoorganisationens rekommendationer. Vid revideringen har man bland annat skärpt flera av de föroreningsnivåer som tillåts i utomhusluft såsom farliga småpartiklar och kvävedioxid. De nya kraven ska vara införlivade i svensk lagstiftning senast den 11 december 2026.

I Sverige ska miljökvalitetsnormer för luft följas vid planläggning och andra ärenden enligt plan- och bygglagen. Det innebär att till exempel en detaljplans genomförande inte får försämra möjligheten att uppnå normerna.

Förvaltningen vill använda de nya föroreningsnivåerna redan innan de träder i kraft i Sverige, i planläggning enligt plan- och bygglagen. Förutom att skydda människor och miljö är orsaken att ge rätt förutsättningar tidigare i planprocessen, då de nya nivåerna kommer hinna införlivas innan planen antas och vinner laga kraft. Att ändra förutsättningarna under planprocessens gång innebär risk för förseningar och onödig ekonomisk belastning för sökande.

De pågående detaljplaner som berörs av striktare gränsvärden för luftkvalitet är främst bostadsplaner som ligger vid trafikerade vägar i ytterstaden. Planerna är i tidigt skede och förväntas inte nått antagande innan de nya gränsvärdena börjar gälla år 2026.

Konsekvenser om de nya nivåerna används som ingångsvärde i planärenden:

- Bättre skydd för människor och miljö.
- Förutsägbarheten ökar i frågan om vilka utredningar som behöver tas fram och vilka anpassningar som kan komma att behövas.
- Utredningskrav på luft ökar sannolikt längs mer trafikerade gator i Visby i planärenden. Kraven kommer ändå, när de nya nivåerna införlivas i Sveriges lagstiftning inom ett par år.
- Minskad risk för ändringar under ärendets gång, ändringar som riskerar att försena och fördyra.

Lagstöd

Enligt 2 kap. 10 § plan- och bygglagen ska miljö kvalitetsnormerna i 5 kap. miljöbalken eller i föreskrifter som har meddelats med stöd av 5 kap. miljöbalken följas vid planläggning och i andra ärenden enligt denna lag.

Miljö kvalitetsnormerna för utomhusluft återfinns den svenska luftkvalitetsförordningen (2010:477). Gällande gränsvärden är beslutade i enlighet med EU-direktiven 2008/50/EG och 2004/107/EG.

EU har antagit ett nytt luftkvalitetsdirektiv som slår ihop dagens två EU-direktiv till ett, Europaparlamentets och rådets direktiv 2024/2881 av den 23 oktober 2024 om luftkvalitet och renare luft i Europa.

Enligt 11 kap 10 § plan- och bygglagen ska länsstyrelsen överpröva kommunens beslut om antagande av en detaljplan om beslutet innebär att miljö kvalitetsnormerna enligt 5 kap. miljöbalken inte följs.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse samhällsbyggnadsförvaltningen daterad 2025-06-10

Bilaga - Karta över pågående planuppdrag och luftkartering för PM10 dygnsmedelvärde

Samhällsbyggnadsförvaltningen

Lise Langseth
Samhällsbyggnadsdirektör

Richard Löwenborg
Avdelningschef planering och geografisk
information